

Dyster situation gällande ungdomar (utbildning, försörjning, etablering)

Sedan 1990-talet hög ungdomsarbetslöshet (kring 25%) Varför?

- fel på definitionen?**
- alldeles för höga ingångslöner?**
- alldeles för rigid regelsystem om anställningsförhållanden?**

MATCHNINGSPROBLEM

Matchning – förbättra övergången skola-arbetsliv

Lösning? Sedan 1990-talet omfattande ändringar i utbildningssystemet

(yrkesutbildningar präglade av arbetslivets behov + lärlingsutbildningar)

Blev bättre? Nej!

Trots ett kvartsekel av åtgärder är ungdomsarbetslösheten fortfarande tvåsiffrig

Är då ungdomsarbetslöshet ett problem utan lösning? Ja! (om vi fortsätter på samma sätt)

Varför inte lyckas, vad är problemet?

Orsakerna hittas på:

- **Nationell nivå: den nationella politiska nivån (fel retorik & mindre genomtänkta förändringar)**
- **Lokal nivå: i skolvärlden – skolrepresentanter (rektorer, yrkes- och studievägledare - nedvärdering av yrkesutbildningar)**
- **Individnivå: i elevernas attityder (negativ syn på yrkesutbildningar & ointresse för arbetsmarknadsetablering)**

Den nationella nivån – den politiska arenan – attraktionskraft

- **Ett politiskt konceptuellt glapp: yrkesutbildning som arbetsmarknadspolitiskt instrument mot ungdomsarbetslöshet, ej en del av utbildningspolitiken**
(deliberativ/upplyst medborgare kontra produktiv medborgare)
- **Ett ideologiskt glapp: säga sig uppvärdera genom att reproducera negativa föreställningar om yrkesutbildning (skoltrötta), satsa mer på det man inte tror på**
- **Glapp mellan retorik och faktiska förändringar: prata om förändringar men låta bli göra institutionella förändringar**
(förbättra övergången skola-arbetsliv genom yrkesutbildningar präglade av arbetslivets behov dock vägra låta andra parter än skolan avgöra utbildningens innehåll)

Den lokala nivån – skolrepresentanter – attraktionskraft

- **Yrkesutbildning är egentligen en sekunda utbildningsform som den enskilde inte bör satsa på om han/hon vill lyckas i livet**
- **Tillräckligt begåvad & rätt ambitionsnivå – teoretiska utbildningar**
- **Yrkesutbildningar: saknar utvecklingsmöjligheter, saknar bredd, nischinriktad kunskap, inlåsning genom specialiserad kontextbunden kunskap, fostran till yrkesskicklighet hotar det fria kunskapssökandet & det livslånga lärandet, oro för att bli av med ”duktiga” elever, reproducerar klasskillnader, utnyttjas som billig arbetskraft**

Dock bra! - för resurssvaga elever, lågpoängare

Förutsättningarna för att förbättra matchningen genom yrkesutbildningar?

- **Nationell nivå, politiker – lågt förtroende för den egna lösningen, nedvärdering av yrkesutbildningar + låta bli institutionella förändringar**
- **Lokal nivå, skolrepresentanter – lågt förtroende för yrkesutbildningar + fördomar & okunskap om andra utbildningsformer än teoretiska**

Men hur är det på individnivå?

Individnivå – elever – attraktionskraft/valfrihet

Väljer unga fel?

Hur uppfattas gymnasievalet?

- skolvalfriheten anses möjliggöra val (äntligen) utifrån egna kunskapsintressen
- möjligt att välja den skola som matchar egna önskemål
- gymnasievalet upplevs som positivt tvärtemot delar av tidigare forskningsresultat som problematiserar den ökade skolvalfriheten
- teoretiskt inriktade: teoretiska program kräver höga intagningspoäng vilket utestänger ”omotiverade” - samma ambitioner, studietakt & kunskapsintressen
(segregering & sorteringsmekanismer efterfrågas)

Yrkesutbildningar & matchning

- **teoretiska program en ytterlighet till yrkesutbildningar:**
genomtänkta utbildningsformer, ”superduktiga” lärare med ”riktig kompetens” som undervisar ”ambitiösa och ordentliga” elever (som klär sig ”ordentligt”)
- **teoretiskt inriktade har en nedvärderande syn på yrkesutbildningar:**
”...teoretiska är mer för de smarta, de som inte är lika smarta kommer inte in på teoretiska. Om jag skulle välja yrkesutbildningar så känns det att jag kastar bort alla mina poäng som jag har jobbat så hårt för”
Eleverna: inte lika smarta, inte lika engagerade i skolan, medelmåttor
- **Yrkesinriktade har en nedvärderade syn på yrkesprogram också (vägen ut från det de inte vill ha mer av/skolförlagda studier i en traditionell skolmiljö)**

Hur reflekteras gällande kopplingen mellan vald utbildning & framtida etablering?

- kopplingen mellan utbildning & efterfrågad kompetens ej intressant
- ej fått information om utbildningsdimensionering, yrkesutgång eller om utbildningens attraktionskraft på arbetsmarknaden
- framtida inkomstnivån mycket viktig - hög lön nyckelaspekt i framtida arbetsliv
- den viktigaste dimensionen är att utbildningen ska vara "rolig" **även om utbildningen skulle visa sig inte leda till ett jobb**

Vad avgör gymnasievalet?

- lärare, klassmentorer, studie- och yrkesvägledare har en marginell betydelse
- media har inflytande
- kompisar, oftast klasskamrater, har stort inflytande under valet
- studiedeltagarna uppger att det är de själva som avgör valet. Empirin visar:
  - att valet av utbildningsinriktning (teoretisk eller yrkesutbildning) styrs till stora delar av den egna sociala bakgrunden, striktare för yrkesinriktad
  - att valet av program avgörs utifrån vad eleven bedömer vara en rolig utbildning

Väljer unga fel?

Sättet att förhålla sig till skolvalfrihet utan hänsyn till arbetsmarknadsetablering underbygger matchningsproblem

Förutsättningarna för att förbättra matchningen genom yrkesutbildningar?

- Som visat låga på nationell nivå bland politiker, på lokal nivå bland skolrepresentanter
- Individnivå, elever – elitistiskt syn på kunskaper, stigmatisering, självsegregering, problematiskt förhållningssätt till gymnasievalet ("roligt"), ointresse för etablering

Inte förvånande att ungas intresse för yrkesutbildning är låg & minskar

Inte förvånande att yrkesutbildningar inte hjälper matchningen

Bryta mot en djuprotad kultur. Vad planeras? 20 miljoner för att höja intresset

(290 kommuner/69 000 per kommun!)

Yrkesutbildningar & matchning

Vad göras för att förbättra övergången skola-arbetsliv på regional och lokal nivå?

Yrkesutbildningar kan underlätta matchningen!

Megaprojektet Ostlänken introducerar en ny generation järnväg i Sverige! (19 000 jobb)

- **Inled förhandlingar med parter: skola, företrädare för branscher, facket om rekryteringsbehov, kvalifikationskrav, behovet av praktikplatser & koppingen till gymnasial utbildning samt möjligheter att utveckla/förbättra utbildningar**
- **Nyckelfråga: vilka kvalifikationer efterfrågas & vad kan parterna erbjuda?**
- **Formulera tydliga & realistiska mål om vad som ska uppnås under de kommande åren**
- **Upprätta ett regionalt råd med representanter för skolan & arbetslivet för att förtäta utbytet mellan kommuner & mellan skola-arbetsliv**
- **Låt arbetslivets representanter ta ansvar för men också påverka innehållet i utbildningarna. Rätt utbildning med rätt innehåll!**

Yrkesutbildningar & matchning

- **Utse en sysselsättnings- och utbildningsambassadör i regionen med ansvar för att samla parterna för att uppnå uppsatta mål. Ambassadören bör ta fram underlag om behovet av kvalificerade praktikplatser, underlätta kontakter mellan branscher & företag samt underlätta samverkan med skolan i olika kommuner**
- **Tydligare reglera studie- och yrkesvägledarnas åtaganden inför gymnasievalet: informera aktivt (vid flera tillfällen) både elever & föräldrar om behovet av arbetskraft (och om betydelsen av etablering på arbetsmarknaden!) inom regionen (megaprojektet Ostlänken), nedvärdera inte yrkesutbildningar. Involvera även rektorer, lärare & klassmentorer**
- **Mer av resurser till studie- och yrkesvägledare samt uppmuntra uppdatering i samråd med sysselsättnings- och utbildningsambassadören i regionen & rådet med representanter för skolan & arbetslivet**